

scopuri. O altă condiție a succesului este implicarea în procesul de acordare a asistenței, în calitate de subiecți, a înșiși beneficiarilor.

Asistența psihopedagogică acordată studenților cu nevoi speciale în cadrul instituției de învățământ de tip incluziv constituie, practic, unicul aspect al vieții universitare în care toți participanții au statut de subiecți cu obiective comune.

Bibliografie:

1. DANII A., RACU S., POPOVICI D.V., Psihopedagogia integrării. Ed. Tipografia Centrală”, Chișinău, 2014, p. 416.
2. POPOVICI D.V., AGHEANĂ V., Aspecte privind incluziunea tinerilor cu dizabilități în învățământul superior din România: provocări și bune practici, în: „Accesibilitatea tinerilor cu dizabilități în universități”, Chișinău, Rep. Moldova, Ed. Pontos, 2017.
3. POPOVICI D.V., Foloștină R., Universitatea din București - Universitate Incluzivă, în „Accesibilitatea tinerilor cu dizabilități în universități”, Chișinău, Rep. Moldova, Ed. Pontos, 2017.
4. RACU A. (coord. științific), Integrarea persoanelor cu dizabilități: percepții și bariere. Culegere de articole. Editura Pontos, Chișinău, 2014, 104 p.
5. RACU A. (coord. științific), Incluziunea educațională și socială a tinerilor cu dizabilități în învățământul superior. Ghid științifico-metodologic. Ed. Pon-tos, Chișinău, 2016, 268 p.
6. RACU A., Strategii tradiționale și moderne în psihopedagogia școlii incluzive. Chișinău: Tipografia Centrală, 2016, 272 p.
7. RACU A., (editor) Ghid teoretico-practic pentru asistența socială multifuncțională comunitară, Ed. Pontos, Chișinău, 2018, 432 p.
8. VELIȘCO N., BULAT G. (coord. științ.), Educație incluzivă. Curs universitar. Chișinău, 2017.
9. VERZA EM., Verza Fl. (coord.). Tratat de psihopedagogie Specială. București, 2011.
10. РУБЦОВ В.В., МАРГОЛИС А.А., АЛЕХИНА С.В., ПАНИУКОВА С.В., Развитие инклюзии в высшем образовании: сетевой подход. Сборник статей; 2018, МГППУ, Москва, 94 с.

SPECIFICUL DEZVOLTĂRII AFECTIVITĂȚII LA COPIII CU DIZABILITĂȚI INTELLECTUALE

Cucer Angela
Conf. univ., dr.
Institutul de Științe ale Educației
Leuțanu Gabriela,
drd., UPS, „Ion.Creangă”, Chișinău

Rezumat

Tulburările afective, frecvent întâlnite la copiii cu dizabilități, prezintă un risc major în dezvoltarea echilibrată a personalității. Intervenția educativă din școala normală asupra acestor copii presupune atât o intervenție pedagogică, educativă, cât și o intervenție psihologică, de specialitate. Obținerea performanțelor este puternic dependentă de calități de menținere a controlului, de a avea comportament constant, de a interveni și a-i îndruma individual pe copii să participe activ la luarea deciziilor privind comportamentul propriu.

Cuvinte cheie: educație, școală, copii cu dizabilități intelectuale, afectivitate

Summary

Affective disorders, common in children with disabilities, present a major risk in the balanced development of personality. The educational intervention in the normal school on these children involves both a pedagogical, educational and a psychological intervention, specialized. Achieving performance is

strongly dependent on qualities of maintaining control, to have constant behavior, to intervene and guide them individually children to actively participate in making decisions about their own behavior.

Keywords: *education, school, children with intellectual disabilities, affectivity*

Procesele afective sunt prezente în întreaga viață psihică a individului, interacționând cu toate celelalte procese psihice și laturi ale personalității. Are loc o complexă interacțiune între latura intelectuală și cea afectivă, ele impulsionându-se și reglându-se reciproc. La copii cu dizabilități intelectuale această interacțiune este puternic bulversată, trăirile afective scăpând, adesea, de sub controlul inteligenței, iar activitatea cognitivă fiind insuficient stimulată afectiv.

Atât în domeniul educației cât și în toate domeniile de activitate ale societății, problematica dezvoltării afectivității copiilor cu dizabilități intelectuale are puternice ramificații.

Copilul cu dizabilități intelectuale determină unele raporturi instabile între elementele afective, schimbările justificate ale stărilor afective, trecerea bruscă de la o stare la alta, iar în plan comportamental, se manifestă prin reacții necontrolate, paradoxale. Ei nu sunt capabili să-și evalueze trăirile și manifestările afective, acestea ieșind de sub controlul conștient, căpătând, adesea caracteristici discordante, sunt inadecvate în raport cu mediul, ca și sub raportul intensității și al expresivității. Manifestările emoționale sunt efectul capacității reduse a scoarței cerebrale de a realiza un control asupra centrilor subcorticali. Afectivitatea acestora este indicată de manifestări emoționale puternice: criza de furie, comportament agresiv față de sine și față de cei din jurul său [3, p. 54]. Aceste manifestări au impact negativ cu privire la abilitățile sociale. Copiii se adaptează cu greutate la mediul social [6, p. 204], manifestă frică și se comportă ca urmare a nevoii lor de siguranță. Totodată sunt și excepții, constatându-se că unii nu manifestă emoții explozive.

Unii autori susțin că, așa cum există oligofrenie intelectuală, există și „oligofrenie afectivă” sau arierație afectivă, ca fixație la un stadiu anterior de evoluție, în care se manifestă o centrare pronunțată față de imaginea parentală, nevoia permanentă de protecție, lipsa autonomiei personale, evoluția afectivă incompletă [5, p. 168].

Un rol important în dezvoltarea afectivității la copii cu dizabilități intelectuale îl are instituția școlară, care este mediul prioritar pentru începerea și implementarea politicii incluzive. Anii petrecuți în școală pot fi marcați de excluziune, de segregare sau pot fi marcați de efortul de a adapta metodele, tehnicile și instrumentele de care dispun cadrele didactice pentru a facilita integrarea copiilor cu deficiență intelectuală în mijlocul copiilor fără cerințe educaționale speciale. Dizabilitatea este o stare care se dobândește nu doar prin naștere, ci și ca urmare a unor situații negative de viață. Oricine poate ajunge în această stare, motiv pentru educația integrată se centrează pe valorizare, pe stimularea creativității, pe acceptarea de inexistență a standardelor unice de evaluare a valorii absolute a unei persoane, pe abilitatea de a accepta că suntem persoane diferite.

Organizarea corectă a procesului de învățămînt presupune asigurarea condițiilor propice lichidării tulburărilor afective, fără de care succesul în munca educativ-instructivă este incomplet.

Școlarii cu dizabilități intelectuale care sunt integrați în învățămîntul de masă prezintă caracteristici ale afectivității care depind de mulți factori, printre care se numără și modul și eficiența integrării lor în grupul de elevi din școala de masă, felul în care aceștia interacționează cu școlarii cu dizabilități, modul în care profesorii conduc activitățile, etc.

Deși subiectul este de foarte mare actualitate, avînd în vedere numărul din ce în ce mai mare de copii cu dizabilități integrați în învățămîntul de masă, în această lucrare propun spre studiu doar caracterizarea dezvoltării din punct de vedere afectiv a copiilor cu dizabilități intelectuale care sunt integrați în învățămîntul de masă.

Cercetarea a pornit de la ideea că persoanele cu dizabilități intelectuale au o satisfacție în viață mai scăzută decât persoanele fără dizabilități, starea lor subiectivă de bine este afectată de sănătate, de circumstanțele de viață. Atitudinea celor din jur, în special a apropiaților: membri familiilor, cadre didactice, colegi, prejudecățile la care sunt supuși, segregarea și în cele din urmă autosegregarea, nu fac decât să scadă și mai mult șansele persoanelor cu dizabilități la o viață împlinită.

În cercetare am urmărit identificarea factorilor pozitivi și negativi cu privire la afectivitate implicați în adaptarea comportamentală și în dezvoltarea structurilor de personalitate, precum și evidențierea influenței mediului școlar de masă asupra constituirii și evoluției structurilor afective la copiii cu dizabilități intelectuale. Am presupus că, în condițiile mediului școlar de masă, afectivitatea constituie unul din elementele vulnerabile la influențele anturajului, care condiționează o tipologie specifică a acestora, și că dezvoltarea afectivă la elevii cu dizabilități intelectuale este mai afectată decât a celor fără dizabilități.

În cercetare am avut două loturi: un număr de 30 de copii cu dizabilități intelectuale (lotul A) proveniți din Centrul de Plasament „Traian” din Constanța și din Școala generală nr. 12 din Constanța; și un număr de 30 copii, elevi la Școala generală nr.7 din Constanța (lotul B, lotul martor).

LOTUL A:

- *sexul*: în acest lot sunt cuprinși 12 băieți și 18 fete;
- *vârsta*: elevii studiați au vârsta cuprinsă între 14 și 16 ani;
- *gradul de deficit*: elevii sunt cu deficiență ușoară și moderată;
- *mediul de proveniență*: subiecții acestui lot locuiesc în Centrul de Plasament: 15 copii provin din familii dezorganizate, neorganizate sau aparent organizate, iar 3 copii provin din familii fără disfuncționalități aparente, iar 12 copii provin din familii organizate cu care locuiesc împreună tot timpul.

LOTUL B:

- *sexul*: în acest lot sunt cuprinși 14 băieți și 16 fete;
- *vârsta*: elevii studiați au vârsta cuprinsă între 13 și 15 ani;
- *fără grad de deficit*
- *mediul de proveniență*: toți elevii acestui lot provin din mediul urban, 4 copii din acest lot provin din familii dezorganizate, iar restul de 26 provin din familii fără disfuncționalități aparente.

Metode de cercetare utilizate: metoda observației (în activitățile libere și spontane și în activitățile organizate), metoda convorbirii (liberă și dirijată) și metoda studiului documentelor școlare și personale (am realizat tipologii familiale pentru toți copii instituționalizați).

Instrumente utilizate:

Matricile Progressive Raven (MPS Raven alb – negru)

Testul permite evidențierea aptitudinilor educative naturale independent de mediul social, de nivelul de școlarizare. Scopul aplicării testului Raven este de a stabili gradul de deficiență mintală al copiilor integrați:

- IQ – ul elevilor din lotul B – martor – fără grad de deficit se situează între 85- 115, predominând elevii cu inteligență medie bună și inteligență peste nivelul mediu;
- IQ-ul elevilor cu deficiență mintală se situează între 60-77, predominând elevii cu deficiență ușoară. Curba inteligenței copiilor normali este diferită de cea a deficienților mintal în sensul că numărul copiilor cu inteligență bună și peste nivelul mediu este mai mare, în timp ce pe lotul A (de deficienți mintal) numărul elevilor cu deficiență mintală ușoară este relativ egal.

Testul omulețului (Gooudenough)

Este o probă proiectivă care se bazează pe interpretările realizate asupra desenării de către subiect a două siluete, masculin și feminin [7]. Este un test proiectiv, o modalitate de realizare a funcțiilor de simbolizare în cadrul comunicării fiind integrat în structura și dinamica limbajului oral și a constituit prima modalitate de comunicare între indivizi a unui conținut informațional, a unor sentimente, credințe, temeri. Desenul reflectă nivelul dezvoltării psihice, intelectuale, afective și relațional atitudinale.

Criteriile principale după care s-a realizat analiza și interpretarea rezultatelor au fost: completitudinea desenului (prezența/ absența părților componente ale omului, a îmbrăcăminte, a accesoriilor), sexul persoanei desenate, mărimea desenului, situarea în pagină a desenului și caracteristicile liniilor desenului. Prin prisma acestor criterii am urmărit să determin atât nivelul dezvoltării mintale (Q.I.), cât și nivelul de dezvoltare a structurilor socio – afective.

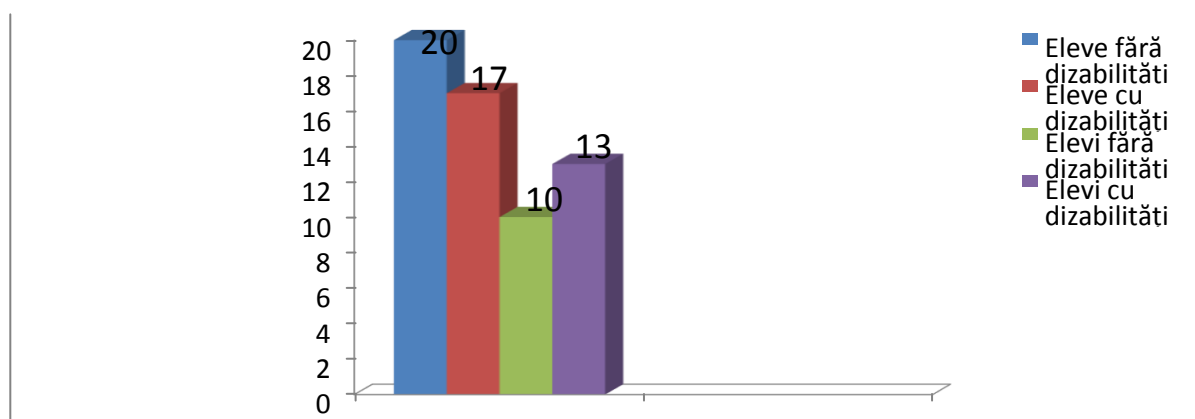

Fig.1 Repartiția elevilor din lotul de control în funcție de gen

În analiza și interpretarea testului omulețului am ținut seama de faptul că desenul exprimă cu precădere stări de moment. Deși diferențele dintre desenele individuale se întind pe un registru larg, ele nu indică deficite sau tulburări patologice de ordin psihatric, ci alterări funcționale ale dinamicii afective. Primul indicator după care se face o distribuție a rezultatelor la acest test, este *sexul persoanei* desenate. Pe ansamblul loturilor (Grafic nr. 3), la acest indicator, s-a obținut concluzia că, în plan relațional, subiecții lotului martor nu întâmpină dificultăți majore.

Cel de al doilea indicator relevant este *acuratețea desenului*, respectiv, prezența/absența ștersăturilor. Am concluzionat că la acești copiii cu deficiență mintală obstacolele afective sunt mult mai pregnante și mai stabile decât la ceilalți subiecți. Doar 7 copii (23,4%) au realizat desenul fără ștersături fapt ce denotă că nu au întâmpinat obstacole afective. Pe lotul martor, prezența redusă a ștersăturilor, 3 subiecți (10%), indică o stabilitate afectivă mai mare.

Mărimea desenului. La acest indicator am constatat la un număr relativ mare de subiecți (13 - 3 au desenat persoane de sex feminin, 10 de sex masculin) din primul lot, prezența figurilor de dimensiune medie, semnificând existența unui echilibru afectiv mai stabil. La lotul martor situația este diferită, numărul mare de desene reprezentând figuri de dimensiuni mari, indicând o securitate afectivă mai mare.

Plasarea în pagină. La primul lot de subiecți supuși investigației, s-a obținut următoarea distribuțieconstatare: prezența unor probleme de exprimare a gândurilor; probleme de ordin afectiv – frustrația de dragostea parentală, nevoia de o ambianță securizantă; insatisfacție marcantă față de situația de relaționare; existența unui nivel de anxietate crescut, și un puternic sentiment de insecuritate afectivă. Și la lotul martor am surprins câteva aspecte legate de sfera emoțional-afectivă, prezența unei nevoi de afecțiune, de suport afectiv, de ocrotire.

- **Testul arborelui -elaborat de Charles Koch**

Este un test proiectiv, una din căile cele mai adecvate de acces la problematica existențială actuală a subiectului și la dinamica trăirilor emoționale aacompaniatoare [6]. Arborele este un simbol

omniprezent bogat în semnificații, împletindu-se permanent cu valorile vieții, cu fenomenologia cosmogonică și cu actul creației.

Rezultatele obținute au condus la:

❖ Un număr semnificativ mai mare de copii din lotul martor au realizat un desen organizat, ceea ce reflectă diferența în nivelul de maturizare psihologică generală a copiilor din lotul B față de cei din lotul A, cu deficit intelectual.

❖ Distribuția zonelor preponderente (central: spirit realist, absența discreanțelor afective accentuate; partea stângă: dependență afectivă față de mamă, introversie; partea dreaptă: extraversie, încredere în viitor) reflectă în formă simbolică raporturile funcționale dintre diferite niveluri și structuri interne ale sistemului personalității, atât în plan diacronic, dinamic, în succesiunea diferitelor etape de vârstă cât și în plan sincron, la momentul dat de vârstă.

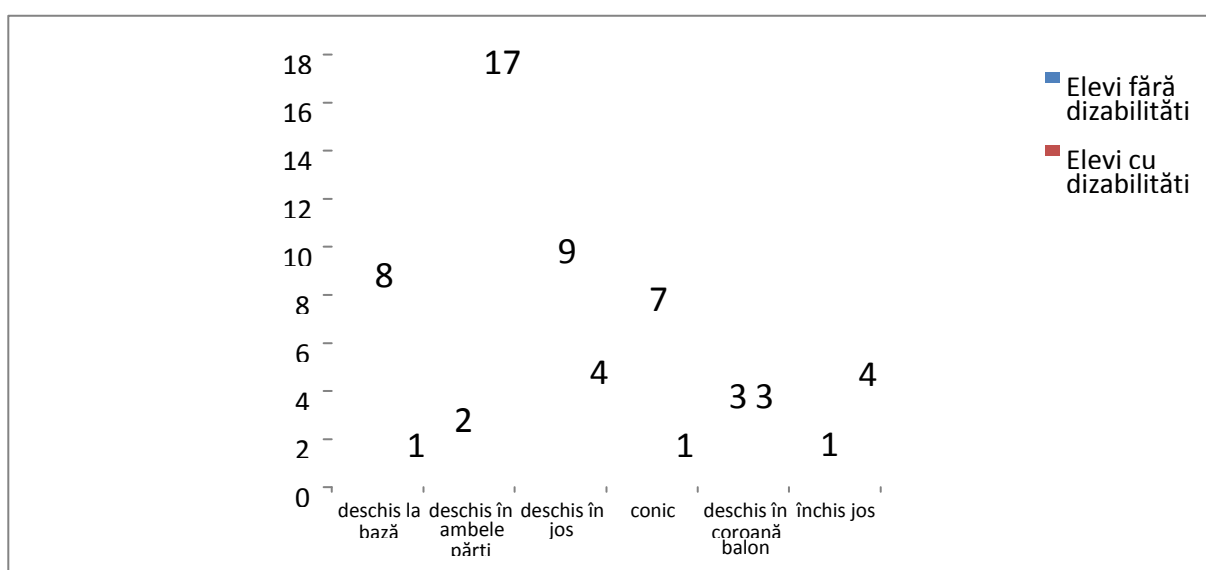

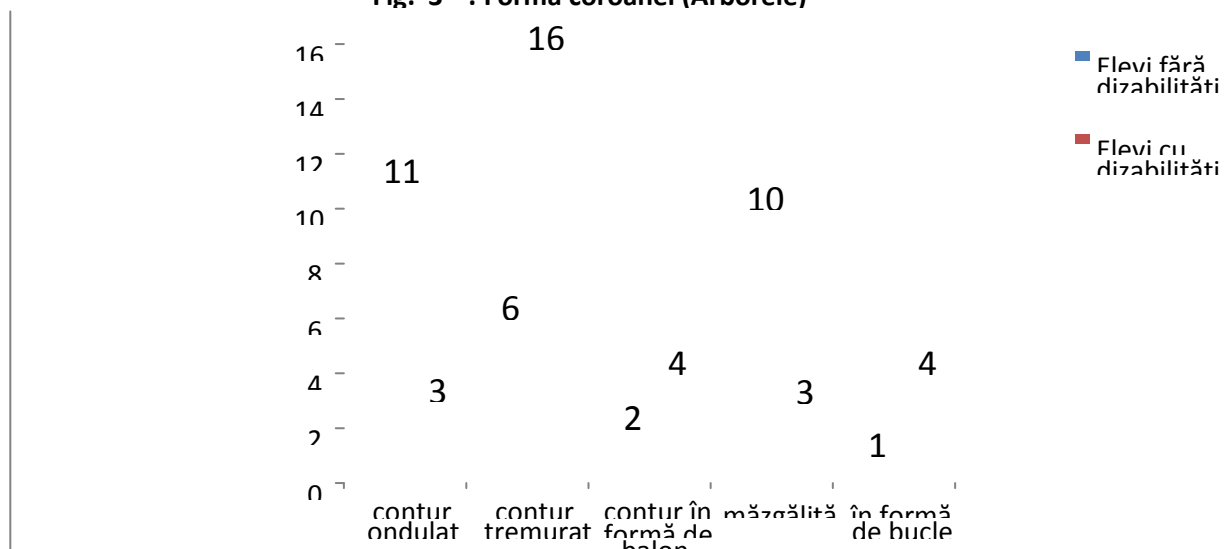
Fig. 2. Modul de distribuție a trunchiului (Arborele)

❖ Au reprezentat pământul la baza trunchiului arătând prezența delimitării între conștient și inconștient și a unei tendințe puternice de afirmare a Eu-lui;

❖ Nu au desenat deformări ale trunchiului, arătând existența la ei a unei stări de normalitate psiho-fizică;

❖ Rezultatele obținute din diversitatea modurilor de redare a conturului extern al coroanei : au realizat un contur tremurat, ceea ce semnifică o stare de nervozitate, instabilitate, indecizie, inhibiție.

Fig. 3 . Forma coroanei (Arborele)

Corelând rezultatele obținute la testul arborelui, putem concluziona că acestea ne ajută să completăm tabloul personalității copiilor cu deficiență mintală ușoară, prin reliefarea rămănelor în urmă și deviațiilor din sfera emoțional-afectivă, prin creșterea anxietății și insecurității în sfera comunicatională, prin închiderea în sine comparativ cu puberii normali din punct de vedere intelectual.

Concluzii

Tulburările afective, frecvent întâlnite la copiii cu dizabilități intelectuale, prezintă un risc major în dezvoltarea echilibrată a personalității. Intervenția educativă din școala normală asupra acestor copii presupune atât o intervenție pedagogică, educativă, cât și o intervenție psihologică, de specialitate. Educatorii, specialiștii, precum și toate celelalte cadre didactice implicate trebuie să aibă în vedere toate cauzele tulburărilor de conduită, reliefate dintr-un studiu atent al psihologului. Acești factori sunt: factori somatogeni și factori socio-psihogeni. Obținerea performanțelor este puternic dependentă de calitățile celor care educă și a celor educați: calități de menținere a controlului, de a avea comportament constant, de a interveni și a-i îndruma individual pe copii să participe activ la luarea deciziilor privind comportamentul propriu.

Relația dintre profesor-copil este decisivă deoarece profesorul este cel care exercită influența directă asupra comportamentului copilului. Relațiile din cadrul grupului de elevi reprezintă modelele cele mai eficiente pe linia interacțiunii, fixând cadrele de bază ale desfășurării comportamentului concret al indivizilor cu impact deosebit asupra celor din jur.

Bibliografie:

1. ANIȚEI, M., *Fundamentele psihologiei*. București: Ed. Universitară, 2010, ISBN: 973-7498-87-9, 9789737498878

2. DOOL, E.A., *The Essential of an Inclusive Concept of Mental Deficiency*. Vol. XLVI, No. 2, Oct. 1941, pp. 214-219. <https://doi.org/10.1177/001440296102700904>
3. NEAMȚU C., GHERGUȚ A., *Psihopedagogie specială. Ghid practice pentru învățământul deschis la distanță*. Polirom, 2000, ISBN: 973-683-391-7
4. NICOLA, I., *Tratat de pedagogie școlară*. București: Ed.Aramis, 2002, ISBN: 973-8473-64-0
5. *Afectivitate și procese cognitive*, 1980, p. 168, [citată 23.11.2020]. Disponibil la: <https://www.scribub.com/sociologie/psihologie/Afectivitate-si-procesele-voli3124101418.php>
6. ROȘCA M., *Psihologia deficiențelor mintale*. E.D.P. București. 1967.
7. ROZOREA, ANCA, STERIAN, MIHAELA, *Testul arborelui*. București: Ed. Paideia, 2000, ISBN: 973-8064-03-1
8. WILLIAM H.U. *Testul Omulețului-Catalogul de analiză și interpretare a desenului persoanei și broșură de protocol a desenului persoanei:Ed.WPS*.

STRESUL PROFESIONAL ȘI EFECTE SALE ASUPRA LOGOPEZILOR ȘCOLARI

Ciobanu Adriana,
dr. conf. univ.,
UPSC „Ion Creangă”
Popovici Marcela,
masterandă an. II,
UPSC „Ion Creangă”

Rezumat

În acest articol sunt abordate unele aspecte teoretice și practice legate de problematica stresului profesional. Riscurile psihosociale și stresul la locul de muncă se numără printre cele mai mari provocări în materie de securitate și sănătate în muncă. Acestea au un impact semnificativ asupra sănătății oamenilor, organizațiilor și economiilor naționale.

Efectele stresului la locul de muncă se răsfrâng asupra sănătății psihologice și fizice. Combaterea acestui stres se poate realiza atât de către noi, prin prisma lucrurilor pe care le facem (organizare, gestionarea timpului, relaxare și inteligență emoțională), dar și de compania, instituția, organizația în care lucrăm (care ne poate oferi suport și înțelegere, alături de o comunicare clară și traininguri). Cunoașterea și practicarea unor tehnici va asigura eficiență în activitatea profesională și cea personală.

Summary

This article discusses some theoretical and practical aspects related to the issue of professional stress. Psychosocial risks and stress at work are among the biggest challenges in occupational safety and health. They have a significant impact on the health of people, organizations and national economies.

The effects of stress at work are reflected in psychological and physical health. Combating this stress can be achieved both by us, in terms of the things we do (organization, time management, relaxation and emotional intelligence), but also by the company, institution, organization in which we work (which can provide support and understanding, along with clear communication and trainings). Knowing and practicing techniques will ensure efficiency in your professional and personal work.

Societatea modernă ne oferă o gamă largă de avantaje, lucruri de care nu ne putem lipsi, însă tot ea ne oferă foarte multe surse de stres, care mai devreme sau mai târziu își vor arăta efectele negative, transformându-ne în *persoane stresate*. Stresul și oboseala profesională, numite și bolile secolului, sunt cele mai grave disfuncționalități care apar în cadrul muncii.

Stresul reprezintă un fenomen al realității socioprofesionale cu o diversitate de semnificații la nivel personal, interpersonal, organizațional și social [1, p.7].